

РОЗРОБКА МАТЕРІАЛІВ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАНЯТТЯ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Методична підготовка викладача передбачає здатність визначати перелік компетентностей здобувачів освіти, які формуються у термінах результатів навчання, від яких залежить подальша методична організація заняття, вибір його форм, методів навчання, засобів навчання та методів контролю. Результати навчання на компетентісних засадах формуються як «ЗДАТНІСТЬ ЗАСТОСОВУВАТИ», «ЗДАТНІСТЬ АНАЛІЗУВАТИ», «ЗДАТНІСТЬ СИНТЕЗУВАТИ», «ЗДАТНІСТЬ ОЦІНЮВАТИ», саме цього повинен досягнути студент при оволодінні освітнім компонентом.

Враховуючи й те, що результати навчання формуються не лише в когнітивній сфері, але й емоційній (афективній) та психомоторній сфері вагому вагу набуває особистісний компонент здобувача освіти як суб'єкта учіння та його особистісне становлення у процесі навчально-професійної підготовки, тобто він повинен бути здатним продемонструвати означене вище. Наприклад:

- Здатність провести клінічне обстеження;
- Здатність відтворити практичну навичку;

- Здатність про демонстрування точності у виконанні практичної навички;
- Здатність оволодіти методами лабораторного, інструментального обстеження,
- Здатність інтерпретувати дані лабораторних досліджень;
- Здатність провести диференційну діагностику;
- Здатність надати невідкладну допомогу;
- Здатність скласти індивідуальний план лікування;
- Здатність визначити тактику лікаря;
- Здатність провести лабораторно-експериментальні дослідження медико-біологічних об'єктів, диференціювати його елементи, визначити його характеристики.
- Здатність оцінювати ефективність проведеного лікування.

Сучасними підходами до удосконалення системи фахової передвищої медичної освіти є ідеї міждисциплінарної інтеграції.

Основне завдання міждисциплінарної інтеграції полягає в тому, щоб при вивченні певної теми актуалізувати раніше засвоєні знання, навички та вміння, необхідні для вивчення цієї теми, враховуючи при цьому інтереси предметів. Міждисциплінарна інтеграція може бути реалізована різними способами: міждисциплінарна бінарна лекція, вирішення завдань із широким міждисциплінарним контекстом, використання кейсів інтегрованого змісту тощо. Найбільш адекватною формою міждисциплінарної інтеграції на сьогодні є метод формування змістовних зв'язків.

Методичне планування міждисциплінарної інтеграції ведеться в трьох напрямках: перший напрям — визначаються освітні компоненти, їх розділи, теми, що є забезпечуючими для заняття, другий напрям — визначаються перспективні освітні компоненти, їх розділи, теми, третій напрям — плануються внутрішньо-предметні зв'язки, що забезпечують інтеграцію теми, що вивчається, з попередніми та наступними темами курсу.

Традиційно у фаховій передвищій медичній освіті використовують наступну форму міжпредметної інтеграції:

Освітні компоненти	Знати	Вміти
Попередні		
1.		
2.		
Наступні		
1.		
2.		
Внутрішньопредметна інтеграція		
1.		
2.		

Варто зазначити що змінюються також методи викладання та навчання здобувачів освіти. Вони мають забезпечувати цей інтегрований підхід (поєднання як традиційних, так і сучасних форм, технологій та методів навчання студентів), стимулювати пізнавальну активність студентів та їх інтеракцію. Участь в процесі навчання трьох сторін: викладача – студента, студента–викладача, студента–студента дозволяє поруч із застосування симуляційних технологій, стандартизованих пацієнтів, клінічних обходів, роботи біля ліжка хворого обговорювати, вести дискусію, приймати спільне рішення з вирішення клінічних ситуацій та працювати в команді.

Мотивація навчальної діяльності.

Навчально-пізнавальна діяльність здобувачів освіти завжди характеризується багатьма вченими як полівмотивована діяльність, яка в

структурі їх навчальних мотивів поєднує зовнішні та внутрішні мотиви. До зовнішніх мотивів відносять прагнення отримати певний розвиток в учінні, набуття нових знань, навичок, вмінь, здатностей. Іноколи також можуть мати місце й нейтральні, а іноді й негативні зовнішні мотиви. Наприклад, навчання як вимушена поведінка, навчання як намагання бути лідером або отримати престиж, прагнення бути в центрі уваги, бажання отримати тільки заохочення [4]. Внутрішні мотиви учіння чи навчально-пізнавальної діяльності стосовно структури навчальних мотивів Якобсон П. класифікує за двома групами: 1) пізнавальні мотиви, чи мотиви, які закладені в самій навчально-пізнавальній діяльності, ґрунтуються на інтересі студентів до змісту матеріалу, що вивчається, і майбутньої професійної діяльності й самого процесу пізнавальних дій, які сприяють їх самоутвердженню у соціальному середовищі; 2) мотиви досягнення, в основі яких, за Д. Аتكінсоном, лежить прагнення до успіху і уникнення невдач. Це можуть бути: широкі соціальні мотиви (мотиви обов'язку перед країною, батьками тощо); мотиви самовизначення (розуміння ролі професійних знань, навичок і умінь для майбутньої професійної діяльності та досягнення успіхів у ній тощо); мотиви вдосконалення; корисливі мотиви: намагання отримати заохочення, високі оцінки (мотивація благополуччя), прагнення бути найкращим серед товаришів (мотивація престижу); негативні мотиви: намагання уникнути неприємних відносин з педагогами, (мотивація уникнення неприємностей) [16].

З вищезначеного можна зазначити про важливість мотивації навчальної діяльності у ефективності засвоєння навчальної інформації та подальшого застосування у професійній діяльності. Тому методичним принципом у подачі навчального матеріалу є його підбір з врахуванням різних видів мотивації та акцентування саме на внутрішній мотивації.

Виокремимо ці методологічні принципи у роботі викладача:

- викликати інтерес та зацікавлення у прагненні до знань (принцип міждисциплінарної інтеграції: для фундаментальних дисциплін - вихід на клінічні, для клінічних дисциплін – вихід на професійні функції);
- залучення студентів до різноманітної навчальної діяльності (інтерактивні методи навчання);
- можливість змагання студентів у навчальній діяльності (конкурси);
- можливість прояву особистих здібностей та досвіду студентів;
- ілюстрація яскравих прикладів з особистої клінічної практики;
- застосування методів візуалізації поширеності того чи іншого захворювання та його динаміки тощо.

Структурно-логічна схеми змісту теми заняття.

У медичних закладах фахової перед вищої освіти традиційно застосовують структурно-логічні схеми змісту матеріалу, які мають такі характеристики:

- структурно-логічна схема є графічним відображенням основних змістовних елементів теми і логічних зв'язків між ними;
- структурно-логічна схема відображає змістовне ядро і логіку теми;
- структурно-логічна схема має просту конструкцію, вона доступна для зчитування інформації і прослідковування зв'язків між елементами теми;
- для побудови структурно-логічної схеми виділяються її основи, які є назвою окремих блоків інформації по темі; основи в саму схему не включаються, а розміщуються на рівні певного блоку інформації поруч, наприклад: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування ін.;

- лінії в структурно-логічній схемі відображають логічні зв'язки між навчальними елементами, для простоти зорового сприйняття важливо, щоб лінії не перетинались і не були замкненими; пересікання і замкненість ліній ускладнює їх логічну інтерпретацію;

- схема може бути побудована від загального до часткового і навпаки.

Приклад структурно-логічної схеми змісту теми заняття наведено в Додатку 4.

Організаційна структура навчального заняття.

Проведення практичних занять у медичному коледжі традиційно передбачає методичну підготовку трьох його основних етапів: *підготовчого, основного, заключного*. Кожен з цих етапів має специфічні методичні функції, цілі, систему методів, методичне забезпечення.

Підготовчий етап практичного заняття. Основними цілями цього етапу заняття є проведення контролю вхідного рівня теоретичної і практичної підготовки студентів по темі заняття. З цією метою викладач створює теоретичні питання, навчальні завдання та тести, які пропонує студентам. Наступним кроком є створення позитивної мотивації при оволодінні теми заняття, методичні прийоми якої були озвучені у попередньому розділі. Загалом викладачам варто пам'ятати, що успішно проведення мотивація забезпечує більш високий рівень сприйняття, уваги, запам'ятовування і осмислення студентами навчального матеріалу. Щодо методів контролю вхідного рівня теоретичної та практичної підготовки студентів, то вони повинні бути максимально різноманітні та одночасно поєднувати індивідуальні та групові форми опитування. Тривалість підготовчого етапу заняття може мати межі $(15\%-20\%) \pm 5\%$ від загального обсягу часу заняття.

Основний етап практичного заняття. Основною метою даного етапу є формування системи професійних навичок, вмінь, здатностей та компетентностей студентів відповідно до теми заняття. Основний метод формування результатів навчання – це практичний тренінг, що передбачає багаторазове, систематичне виконання одних і тих же дій, рухів, процедур, вимірювань, розрахунків ін. з метою досягнення стадії автоматизованого виконання з подальшим постійним використанням у різноманітних умовах з метою збереження в активному, діючому стані. За Г.С.Костюком, метод формування вмінь – це активний, насичений, систематичний тренінг у вирішенні різноманітних нетипових професійних задач, які вимагають варіативного оперування широкою системою теоретичних знань та системою практичних навичок [3]. На сучасному етапі вищої медичної освіти професійний тренінг студентів-медиків має відбуватися в умовах клінічного навчання з застосування стимуляційних технологій навчання та інтерактивних методів, що дозволить сформувати у них відповідні здатності до виконання професійних функцій лікаря. Тривалість основного етапу визначається в межах $(70-90\%) \pm 5\%$ від загального часу заняття.

Заключний етап практичного заняття. Методичною функцією заключного етапу є контроль (оцінювання) і корекція рівня професійних умінь, навичок, здатностей та компетентності студентів. На заключному етапі визначається завдання для самостійної роботи студентів, а також даються усні або письмові інструкції щодо її виконання. Тривалість підготовчого етапу заняття може мати межі $(15\%-20\%) \pm 5\%$ від загального обсягу часу заняття.

Алгоритм формування професійних вмінь та навичок можна скласти у вигляді таблиць, що мають таку будову:

№	Навчальне завдання	Послідовність виконання	Зауваження, попередження щодо самоконтролю
1.	Оволодіти методикою обстеження...	Виконувати у такій послідовності: 1 2 Задається чіткий покроковий алгоритм виконання 5 6	Проконтролюйте стан на ...
2.	Провести курацію хворого	1 2 3 4	Зверніть увагу на...
3.	Провести лабораторне дослідження	1 2 3	Обережно! Порівняйте ...

Структура практичного та семінарського заняття наведено в Додатках 2, 3.

З усього вище зазначеного можна зробити висновок про те, що викладач, який здатен продемонструвати високий рівень методологічної компетентності, перш за, все повинен володіти високим рівнем педагогічного мислення, що проявляється у здатності виділяти перелік компетентностей майбутнього фахівця, здатності адекватно підбирати раціональні педагогічні методи як інструменти формування компетентностей, вміло віднайти інструменти оцінювання вже сформованих компетентностей, бути вмотивованим на діяльність викладача та постійно саморозвиватися, набуваючи педагогічного досвіду.

СТРУКТУРА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. **Тема заняття** (тривалість заняття)

2. **Результати навчання:**

- фахові компетентності
- загальні компетентності

3. **Методи навчання**

4. **Методи контролю**

5. **Міждисциплінарна інтеграція**

6. **Література:** навчальна (основна, додаткова)
методична (основна, додаткова)

7. **Підготовчий етап:** (тривалість етапу)

Мотивація навчальної діяльності.

Перевірка вхідного рівня знань.

Матеріали методичного забезпечення підготовчого етапу заняття:

- Теоретичні питання до заняття
- Тести
- Навчальні ситуації

8. **Основний етап:** (тривалість етапу)

Проведення професійного тренінгу.

Матеріали методичного забезпечення основного етапу заняття:

- Структурно-логічна схема змісту теми
- Алгоритми для формування професійних вмінь і навичок
- Практичні завдання (типові, нетипові, непрогнозовані ситуації)
- Завдання для роботи та роботи в малих групах (інтерактивні методи навчання)

9. **Заключний етап:** (тривалість етапу)

Підведення підсумків заняття.

Матеріали методичного забезпечення заклоного етапу заняття:

- Тести
- Навчальні ситуації
- Навчальні завдання для самостійної роботи
- Оцінювання

СТРУКТУРА СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ В АКТИВНІЙ ФОРМІ

1. **Тема заняття** (тривалість заняття)
2. **Результати навчання:**
 - фахові компетентності
 - загальні компетентності
3. **Методи навчання**
4. **Методи контролю**
5. **Міждисциплінарна інтеграція**
6. **Література:** навчальна (основна, додаткова)
методична (основна, додаткова)
7. **Підготовчий етап:** (тривалість етапу)

Мотивація навчальної діяльності.

Перевірка вхідного рівня знань.

Матеріали методичного забезпечення підготовчого етапу заняття:

- Теоретичні питання до заняття
- Тести
- Навчальні ситуації

8. **Основний етап:** (тривалість етапу)

Матеріали методичного забезпечення основного етапу заняття:

- Структурно-логічна схема змісту теми
- Завдання для роботи та роботи в малих групах (інтерактивні методи навчання)

9. **Заключний етап:** (тривалість етапу)

Підведення підсумків заняття.

Матеріали методичного забезпечення заключного етапу заняття:

- Тести
- Навчальні ситуації
- Навчальні завдання для самостійної роботи
- Оцінювання

